

Lietuvos Respublikos Prezidentui Jo Ekscelencijai Gitanui Nausėdai

Dėl Adolfo Laimučio Telksnio apdovanojimo

Adolfas Laimutis Telksnys gimė 1930 m. lapkričio 24 d. Runionyse, Molėtų r. – profesorius, fizinių mokslų informatikos inžinerijos habilituotas daktaras, lietuviškų skaičiavimo mašinų kūrėjas, interneto Lietuvoje pradininkas, KTU garbės daktaras, LMA akademikas.

Penkerių metų amžiaus jis pradėjęs lankyti Saldutiškio pradžios mokyklą, vėliau Utenos gimnaziją ir 1948 m. gavo brandos atestatą. 1953 m. Laimutis su pagyrimu baigęs Kauno politechnikos institutą dėl šeimos politinio nepatikimumo (tėvas, buvęs mokytojas, nuteistas 25 m. tremties) turėjo atsisakyti tolimesnių studijų. Tačiau, susiklosčiusio atsitiktinumo dėka, 1957 m. jis buvo priimtas į aspirantūrą Maskvoje ir 1960 m. apgynė technikos mokslų kandidato disertaciją „Automatinio valdymo sistemų statistinė analizė elektroninio modeliavimo įrenginių pagalba“, o 1971 m. – technikos mokslų daktaro disertaciją „Atsitiktinių reiškinų savybių pasikeitimų aptikimo ir atpažinimo tyrimai“.

Grįžęs į Lietuvą 1960 m. tapo Skaičiavimo mašinų specialaus konstravimo biuro prie Vilniaus skaičiavimo mašinų gamyklos vyriausiuoju inžinieriumi. Čia jis pasinėrė į lietuviškų elektroninių skaičiavimo mašinų kūrimą, kurios tapo vienomis iš geriausių tos rūšies tuometinėje Tarybų Sąjungoje (SSSR).

1965 m. Laimutis perėjo dirbti į Lietuvos mokslų akademijos institutą (Fizikos ir matematikos, nuo 1977 m. Matematikos ir kibernetikos, nuo 1990 m. Matematikos ir informatikos institutas), kuriame buvo direktoriaus pavaduotoju, skaičiavimo centro vadovu, sektoriaus ir skyriaus vadovu. Čia jis ėmėsi tyrinėti atpažinimo procesų dėsningumus, plėtoti atpažinimo sistemų teoriją ir kurti konstruktyvius atpažinimo sistemų įgyvendinimo metodus, grindžiamus skaičiavimo technikos galimybių panaudojimu. Siekiant šių tikslų pradėti sistemingi teoriniai ir eksperimentiniai tyrimai atsitiktinių signalų ir jų savybių atpažinimui, gilinamos daugiapakopių atpažinimo sistemų sintezės problemos. Šioje srityje A. L. Telksnys sukūrė originalią teoriją ir konstruktyvius metodus atsitiktinių procesų savybėms atpažinti.

Nuo 1970 m. beveik du dešimtmečius, Laimučio vadovaujamas kolektyvas užsiėmė širdies ir kraujagyslių sistemos funkcinės būsenos analize ir atpažinimu, pasitelkiant širdies ritmogramas. Šių tyrimų dėka buvo sukurti kompiuterizuoti prietaisai ir sistemos. 1977 m. buvo sukurta širdies ritmogramų automatizuotos analizės sistema organizmo funkcinėi būsenai vertinti. Programinė įranga, skirta širdies ir kraujagyslių sistemos būsenos analizei ir atpažinimui, 1981 m. buvo pripažinta geriausia tarp sukurtų įrangų Lietuvoje.

1979 m. pirmą kartą Lietuvoje buvo įdiegtas nuotolinis terminalas 350 km ryšio linija, sujungusia Palangą su Vilniumi.

1990 m., Lietuvai atgavus nepriklausomybę, Matematikos ir informatikos instituto Atpažinimo procesų skyriuje dėmesys buvo sutelktas informacinių technologijų panaudojimui, tiriant ir puoselėjant lietuvių kalbos ir kultūros reiškinius.

Atgimimo laikotarpiu išryškėjo Lietuvos ryšio su užsieniu problema – buvo labai sunku su juo susisiekti: LR Seimas ir Vyriausybė telefono ryšiui su Vakarų šalimis naudojo per Maskvą einančias linijas. 1991 m. akademikas A. L. Telksnys užmezgė ryšį su Oslo universitetu ir ėmėsi organizuoti palydovinio ryšio kanalą Lietuvai. Per tris mėnesius sugebėta pusiau legaliai atgabenti į Lietuvą tam reikalui tinkamą techniką ir 1991 m. spalio 10 d. pradėtas eksploatuoti internetinio ryšio kanalas „Lietuva-Internetas“, pradėjo veikti elektroninis paštas, kelios nuo Maskvos nepriklausomos telefono ryšio linijos. Laimučio pastangomis pavyko iškovoti Lietuvai LT domeno vardą.

Toliau L. Telksnys ėmėsi organizuoti Lietuvos mokslo ir studijų kompiuterių tinklą LITNET, kuris apjungė į vieną sistemą visus aukštųjų mokyklų ir mokslo institutų tinklus. LITNET buvo priimtas į bendrą Europos gigabitinio akademinio kompiuterių tinklą GEANT. Daug metų jis vadovavo LITNET valdybai.

2002 m. L. Telksnys, kartu su bendraminčiais, inicijavo projektą „Kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plėtojimas tinklas RAIN“, kurio tikslas buvo sukurti galimybę Lietuvos kaimo ir miestelių gyventojams bei institucijoms naudotis greitaigiu interneto ryšiu. Projektas labai sunkiai ir lėtai skynėsi kelią Lietuvos valdžios institucijose. Kaimo žmonės nebuvo laikomi potencialiais greitaigio interneto vartotojais, skeptiškai į tokius projektus žiūrėjo ir daugelis kitų Europos valstybių internetinio ryšio specialistų. Tik A. L. Telksnio lyderystės dėka šis projektas pradėtas įgyvendinti ir jau po pirmo etapo (2005 - 2008 m.) jis tapo pavyzdžiu kitoms valstybėms, bei prisidėjo prie to, kad Lietuva tapo viena iš pirmaujančių pasaulio valstybių greitaigio interneto srityje. Pasibaigus pirmajam RAIN projektui, A. L. Telksnys ir toliau aktyviai skatino naujų projektų, pratęsiančių kaimiškųjų vietovių plėtojamosio interneto tinklą plėtrą.

Projekto įgyvendinimas taip pat tapo stimulu ir parama kitiems projektams, susietiems su informacinių technologijų panaudojimu įvairiose srityse, tokiose, kaip švietimas, viešas administravimas, e-sveikata, interneto viešos prieigos suteikimas gyventojams.

Vienas iš tokių išskirtinių projektų, padariusių didelę įtaką Lietuvos gyventojams, buvo Bilo ir Melindos Geitsų fondo inicijuotas ir didžiąja dalimi finansiškai paremtas Lietuvos bibliotekų modernizavimo projektas "Bibliotekos pažangai". Panaudojant plačiajuosčio tinklo RAIN infrastruktūrą, 2008 – 2013 m. buvo iš esmės sustiprinti visų Lietuvos 1276 viešųjų bibliotekų, filialų ir padalinių techniniai pajėgumai ir gyventojų galimybės jomis naudotis. Įgyvendinus projektą, kurio metu taip pat buvo žymiai sustiprintos visų 2000 bibliotekinių kompetencijos, Lietuvos viešosios bibliotekos tapo pagrindine jėga mokant ir konsultuojant gyventojus naudotis informacinėmis technologijomis.

Profesorius, akademikas A. L. Telksnys yra vienas iš kompiuterinio lietuvių kalbos atpažinimo pradininkų Lietuvoje. Pirmieji bandymai atpažinti lietuvių kalbos signalus, remiantis sukauptais atsitiktinių signalų atpažinimo teorinių tyrimų rezultatais Atpažinimo procesų skyriuje buvo pradėti dar 1967 m. Vėliau, turint virš 40 metų teorinių ir eksperimentinių tyrimų patirtį, buvo inicijuoti du vienas po kito vykdomi projektai LIEPA ir LIEPA-2 (2013 - 2020 m.). Šių projektų įgyvendinimo metu buvo sukurti lietuvių kalbos atpažinimo ir sintezės varikliai, paslaugos vartotojams, veikiančios asmeniniuose kompiuteriuose (LIEPA) ir varikliai bei paslaugos, skirtos mobiliesiems įrenginiams: išmaniesiems telefonams, planšetiniams kompiuteriams ir robotams-humanoidams (LIEPA-2). Tokiu būdu prof. A. L. Telksnys tapo ir humanoidų robotikos pradininku Lietuvoje. Robotai humanoidai kalba lietuviškai bei supranta lietuvių kalbą, jie pavadinti „Liepos“ ir „Ąžuolo“ vardais.

2012 m. L. Telksnys įsijungė į lietuviškos internetinės enciklopedijos ELIP kūrimą ir tapo jos Mokslo tarybos pirmininku.

Laimutis Telksnys visada buvo aktyvus lietuvių puoselėjimo organizatorius: Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisijos narys, Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo tarybos narys, Lietuvių kalbos komisijos narys, Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybos narys, LR Prezidento Žinių visuomenės tarybos narys.

Lietuvoje A. L. Telksnys yra nepakeičiamas informacinės plėtros strategijos ekspertas – jis buvo: Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginio plano ir koncepcijos rengimo ekspertų grupės vadovas, Informacinių technologijų ir telekomunikacijų plėtros strategijos ekspertų grupės vadovas, Lietuvos MA Elektrotechnikos ir informatikos sekcijos pirmininkas.

A. L. Telksnys yra žinomas ir už mūsų šalies ribų. Jis vertinamas kaip ekspertas: ES e-infrastruktūros plėtros grupės ekspertas, Europos Komisijos Ateities technologijų tyrimo instituto ekspertas informacinės visuomenės plėtros klausimais, Tarptautinės informacijos apdorojimo federacijos IFIP Teorinio ir praktinio modeliavimo grupės narys.

Adolfas Laimutis Telksnys yra gavęs dvi LTSR valstybės premijas: 1968 m. už rašto ženklus skaitančio automato „[Rūta-701](#)“ sukūrimą, su kitais; 1980 m. už darbų ciklą „Nestacionarių atsitiktinių procesų atpažinimo teorija ir metodai“ ir Lietuvos mokslo premiją 2008 m. už darbų ciklą „Informacinės technologijos lietuvių kalbai ir kultūrai (1995–2007)“, su kitais, Baltijos asamblėjos medalį (2012 m.). 2014 m. asociacija „Infobalt“ apdovanojo IT sektoriaus vėliavnešius – prof. A. L. Telksnį išrinko iškiliausiu mokslo partneriu, o Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos jam, viso gyvenimo veikla ir darbais ženkliai prisidėjusiam prie Lietuvos informacinės visuomenės plėtros procesų spartinimo ir raidos, skyrė „Naujojo Knygnešio“ apdovanojimą.

Jis apdovanotas Gedimino ordino Karininko kryžiumi (2001). 1998 m. jam suteiktas Kauno technologijos universiteto Garbės daktaro vardas.

Artėdamas į savo 90 - metį, Laimutis išlieka išskirtinai darbingas, jaunatviškas, turintis subtilų humoro jausmą. Jis dalyvauja daugelyje naujų kultūros ir mokslo projektų, mielai bendrauja su įvairaus amžiaus žmonėmis.

Įvertinant visus akademiko Adolfo Laimučio Telksnio nuopelnus Lietuvai ir lietuvių, už viso gyvenimo veiklą prašome gerbiamą Prezidentą apdovanoti jį atitinkamu Lietuvos ordinu.

Lietuvos universitetų rektorių konferencijos vardu – prezidentas Eugenijus Valatka
Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto vardu – direktorė Aušra Martišiūtė-Linartienė
Lietuvių kalbos instituto vardu – direktorė Albina Auksoriūtė
Asociacijos INFOBALT vardu – prezidentas Mindaugas Glodas
Lietuvos mokslininkų sąjungos vardu – pirmininkas Jonas Jasaitis
Lietuvos kompiuterininkų sąjungos vardu – prezidentas Saulius Maskeliūnas
Vilniaus universiteto Duomenų mokslo ir skaitmeninių technologijų instituto vardu – Gintautas Dzemyda
Enciklopedijos ELIP paramos fondo vardu – Jonas Milerius